MIRON COSTIN

DE NEAMUL MOLDOVENILOR, DIN CE ŢARĂ AU ESIT STRĂMOŞII LOR

PREDOSLOVIE, ADECĂ CUVÂNTARE DINTÂI DE DESCĂLECATUL ŢĂRÂI CEL DINTÂI ŞI A NEAMULUI MOLDOVENESCU

Către cititoriu

începutul ţărilor acestora şi <a> neamului moldovenescu muntenescu şi câţi sânt şi în ţările ungureşti cu acest nume, români şi până astăzi, de unde sântu şi de ce seminţie, de când ^cum au descălecat aceste părţi de pământii, a scrie, multă [v]me la cumpănă au stătut sufletul nostru. Să înceapă [u]teneala aceasta, după atâta veci de la discălecatul ţărâlor cel **Guiţai** de Traian împăratul Ramului, cu câteva sute de ani peste trecute, să sparie gândul. A lăsa iarăş nescris, cu mare ocară afundat neamul acesta de o seamă de scriitori, ieste inimii ^rere. Biruit-au gândul să mă apucu de această trudă, să scoţ '[u]ttiii la vedere felul neamului, din ce izvor şi seminţie sântu puitorii ţărâi noastre, Moldovei şi Ţărâi Munteneşti şi românii din ţările ungureşti, cum s-au pomenit mai sus, că toţi [Un] neam şi o dată discălecaţi sântu, de unde sântu veniţi [s'''] ămoşii lorii pre aceste locuri, supt ce anume au fostu întâi k discălecatul lor şi de cându s-au osebit şi au luat numele cest ^[e] acum, moldovan şi muntean, în ce parte de lume ieste Moldova, hotarăle ei pân unde au fostu întâi, ce limbă ţin şi pân acum, cine au lăcuit mai nainte de noi pe acestu pământu

şi supt ce nume, scot la ştirea tuturoru, carii voru vrea să ştie neamul ţărilor acestora.

Dzice-va neştene: prea târziu ieste; după sutele de ani, cum să voru putea şti poveştile adevărate, de atâtea vacuri? Raspunzu: Lăsat-au puternicul Dumnezeu iscusită oglindă minţii omeneşti, scrisoare, dintru care, daca va nevoi omul, cele trecute cu multe vremi le va putea şti şi oblici. Şi nu numai lucrurile lumii, staturile şi-ncepăturile ţărâlor lumii, ce şi singură lumea, ceriul şi pământul, că sântu zidite după cuvântul lui Dumnezeu celui puternic. Crezu, din Scripturi ştim şi din Scripturi avem şi sfânta credinţă a noastră creştinească şi mântuirea noastră cu pogorârea Fiiului lui Dumnezeu şi împeliţarea cuvântului lui, cel mai denainte de veci în fire omenească (denafară de păcatu). Scriptura ne deschide mintea, de ajungem cu credinţa pre Dumnezeu, duhul cel nevăzut şi necoprinsu şi neajunsu de firea noastră, Scriptura departe lucruri de ochii noştri ne face de le putem vedea cu cugetul nostru. Să nu pomenim de marile Moisi, carile după 2.400 de ani au scris letopiseţul de zidirea lumii, că acela au avut pre însuşi Dumnezeu dascăl, rostu cătră rost. Omir în 250 de alti au scris după răsipa Troadii războaiele lui Ahileus; Plutarhu iîl 400 de ani au scris viiaţa şi faptile vestitului împăratu în lume> a lui Alexandru Machidon; Titus Lâvius cursul a toată împărâţiia Ramului în 700 de ani şi mai bine au scrisu după urzitul Ramului şi alţi istorici, cercându de-amărântul scrisorile cursul a multe vacuri cu osârdie şi cu multă ostenelă au *scos* lumii la vedere istorii.

Indemnatu-m-au mai multu lipsa de ştiinţa începutului aceştii ţări, de descălicatul ei cel dintâi, toate alte ţări ştiindu începăturile sale. Luundu osârdiia răposatului Urechie vornicul carile au făcut de dragostea ţărâi letopiseţul său, însă acela & la Dragoş vodă, de discălicatul cel al doilea al ţărâi aceştiia din Maramoroşu scrie. Iară de discălicatul cel dintâi cu rumâni?

adecă cu râmleni, nimica nu pomeneşte, numai ameliţă la un loc, cum că au mai fostu ţara o dată discălîcată şi s-au pustiit de tătari. Ori că n-au avut cărţi, ori că i-au fostu destul a scrie de mai scurte vacuri, destul de dânsul şi atâta, câtu poate să zică fieştecine că numai lui de această ţară i-au fostu milă, să nu rămâie întru întunerecul neştiinţei, că celelalte ce mai sântu scrise adăosături de un Simeon dascălul şi al doilea, un Misail călugărul, nu letopiseţe, ce ocări sântu. Care şi acelea nu puţină adoao îndemnare mi-au fostu. Câtu mi să pare, bine nu ştiu, că n-am văzut letopiseţul lui Evstratie logofătul, iară cum am înţeles de câtva boieri şi mai ales din Niculai Buhuş ce au fostu logofăt mare, pre aces tu Simeon dascăl, Istratie logofătul l-au feat cu basnile lui şi Misail călugărul <de la Simeon> au născut, dafiiu, cestalalt nepot. Şi mult mă mir de unde au luat aceste basne, că şi Urechie vornicul scrie şi el: 45 de ani la domniile dintâi, nici o scrisoare nu să află de lucrurile lor, ce s-ar fi Watu şi nici streinii n-au ştiut nimica de dânşii, până la Afcandru vodă cel Mare şi Bun. Decii au început istoricii kpăşti a scrie, mai ales Bielschii şi Martin Paşcovschii, pre carii urmatu răposatul Urechie vornicul. Daca n-au fostu dară dintâi scrisoare în ţară şi nici streinii n-au ştiut şi nimica n-au ts, de unde sântu aceste basne, cum ca să fie fostu moşii ţărâi Ştiia din temniţile Ramului, daţi întru ajutoriul lui Laslău aiul unguresc? Şi românii acum era în Maramoroş în zilele celui craiu, ceşti dincoace, de unde iaste acum Moldova, iară dincolo, unde iaste acum Ţara Muntenească, iară în munţi, Olt, unde şi acum să pomeneşte Ţara Oltului şi românii discălicaţi de Traian în Ardeal, acum era în Ardeal.

Eu, iubite cetitoriule, nicăirea n-am aflatu nici un istoric, ci latin, nici leah, nici ungur, şi viiaţa mea, Dumnezeu ştie, ce dragoste pururea la istorii, iată şi până la această vârstă, um şi slăbită.

De acestea basne să dea seama ei şi de această ocară. Nici iaste şagă a scrie ocară vecinică unui neam, că scrisoarea iaste un lucru vecinicu. Cându ocărăsc într-o zi pre cineva, iaste greu a răbda; dară în veci? Eu voi da seama de ale mele, câte scria

Făcutu-ţ-am izvod dintâiaşi dată de mari şi vestiţi istorici mărturii, a cărora trăiescu şi acum scrisorile în lume şi vor trăi în veci. Şi aşa am nevoit, să nu-mi fie grijă, de-ar cădea această carte ori pre a cui mână şi din streini, carii de-amăruntul cearcă zmintelile istoricilor. Pre dânşii am urmat, care vezi în izvod, ei pavăţă, ei sântu povaţa mea, ei răspundu şi pizmaşilor neamului acestor ţări şi zavistnicilor.

Şi întâi unui Enea Silvie şi cu următorii lui; însă acesta istoric nu aşa greu nepriiatin iaste, cât numai acest nume vlah de pe Fleac hatmanul Ramului că iaste, scrie, unde s-au lunecatu şi săracul Urechie vornicul. Credem neputinţii omeneşti'

Iară iaste altul, de neamul său leah, lane Zamovschii, orbu năvăleşte, zicându că nu sântu moldovenii, nici munteni' din râmleni, ci trecându pre aicea, pre aceste locuri, Ţraiaflu împăratul şi, lăsându slujitori de pază, au apucat o sama &e dachi limba râmlenească. Vei vedea apoi şi a cuvintelor W răspunsul şi ocara, nu de la mine, ci de la istoricii, povaţile m$' la rândul său.

Puternicul Dumnezeu, cinstite, iubite cetitoriule, sâ-ij dăruiască după aceste cumplite vremi anilor noştri, candid' mai slobode veacuri, întru care, pe lângă alte trebi, să aibi vreft^ şi cu cetitul cărţilor a face iscusită zăbavă, că nu iaste alta şi frumoasă şi mai de folos în toată viiaţa omului zăbavă decâ^ cetitul cărţilor. Cu cetitul cărţilor cunoaştem pe ziditor' nostru, Dumnezeu, cu cetitul laudă îi facem pentru toate ^ lui către noi bunătăţi, cu cetitul pentru greşalele noasta milostiv îl aflăm. Din Scriptură înţelegem minunate şi vecina fapte puterii lui, facem fericită viiaţa, agonisim nemuritou nume. Sângur Mantuitoriul nostru, Domnul şi D u m fl^ Hristos, ne învaţă, zicându: „Cercaţi scripturile". Dep

lucruri de ochii noştri ne învaţă, cu acele trecute vremi să pricepem cele viitoare. Citeşte cu sănătate această a noastră cu dragoste osteneală.

De toate fericii şi daruri de la Dumnezeu voitoriu.

Miron Costau, care am fost logofăt mare în Moldova

Istoricii

Dion
Evtropii
Carionu
Cavaţii
Bonfinu ungur
Topeltin de Mediaş

CAP<UL> 1
-> CARTE DINTÂI DE NEAMUL MOLDOVENILOR, DIN CE ŢARA AU EŞ1T STRĂMOŞII LOR

- - Joate lucrurile, daca să încep a spune din ceputul său, mai P· să înţeleg. Şi neamul moldovenilor fiindu dintru o ţară ^ să chiamă Italiia, de Italiia şi de împărăţiia Ramului, a ^iaîmpărăţii scaunul oraşului Ramul, în dricul Italiei iaste, P°meni întâi ne trage rândul.

^ara Italiei, de aicea de la noi, dreptul spre apusul soarelui îj?·'ua aşa depărtată de ţara noastră, că de la Belgradul carile r^tti mai toţi că iaste pe Dunăre, unde cade apa Savei în y.Ur^re> niguţătoreşte mergându, cale de 30 zile iaste până la in^ţiia şi Vineţiia iaste pre pământul Italiei,

gre o Statu^ ·^u *aste m t r e mări, ca şi Greţiia, adecă ţările c^>ef[1]ă dincoace, dispre noi, să închide cu o limbă de mare, y.. 1 a s e din Marea Albă - vineţiienii zic acei limbi Colfo de ^fe, adecă limba sau grumazii de Vineţiia — să zice şi cu

alt nume şi Marea Adriaticum, marea de Adrie. Iară mării din care iese limba aceia îi zicu latinii Marea Mediteraneum, adecă marea den mijlocul pământului; turcii, grecii şi noi zicem Marea Albă. Iară dispre ceialaltă parte, spre apus, izbucneşte iară din ceiaşi Mare Albă un unghiu de mare, însă nu cu atâta lungime, cum iaste limba aceastalaltă dispre noi. Şi pre celalalt unghiu dincolea, iaste Ianua, noi zicem ianovezii. Insă dintre acestea îmbe limbi iaste Italiia şi în dricul pământului, spre miazănoapte, dincolo, până la hotarăle franţozului.

Hotarăle ei despre răsăriţii, dispre noi, cum s-au zis mai sus, limba de mare şi apoi Stiriia, Carintiia, Avstriia, ţările împărăţiei Nemţeşti; dispre miiazănoapte franţojii, dispre apus Hişpaniia, iară dispre amiazăzi să închide cu marea ce-i zicem noi Albă şi to tu aceia iaste care să închide până la Ţarigrad.

Grecii zic Italiei cu al tu nume Hesperiia, di pe Hesper> steaoa ceia căriia zicem noi luceafărul cel de noapte, că acel luceafăr dreptu peste Italiia apune. Simănătoare foarte cu ţarâk greceşti, că cum Greţiia să începe din Marea Albă, între mân» până la Machidonie, de o parte cu Marea Albă, carea să întinde până în Ţarigrad, de altă parte limba de mare, de care s-au scris mai sus, desparte pe Italiia de ţările greceşti, aşa Italia dincoace cu limba de mare, iar dintr-acolo, despre apus, cu unghiul cel dispre ianovezi.

Aşa are Italiia domnii împărăţie în sine, cum avea şi Greţu» într-o vreme, cărora domnii şi ţări sânt nume acestea: Liguria, Tuspana, Umbria, Sabina, Laţium, de unde iaste limb» latinească şi de la Latin craiul, Neapolis, crăiia suptu cra^ Hişpaniei, Calambriia, Apuliia, Romaniia, Nevstriia, Hetruria> Campaniia şi mai sântu mai mărunte ţări, carele trec cu condeiul pentru zăbava.

Iară Greţiia avea ţări anume: Acaria, Etoliia, Thessaliiâ' Fochida, Moreia, Arcadia, Elada, Olimbiia, Laconiia, Ahaia

Attica, unde iaste vestitul oraş Athina, Eotia şi iară mai sântu ţari mai mărunte.

- 'Iaste Ţara *Italici* plină, cum să zice, ca o rodie, plină de cetăţi şi oraşă iscusite, mulţime şi desime de oameni, târguri vestite, pline de toate bivşugurile şi pentru mai iscusenii şi ftumuseţuri a pământului aceluia, i-au zis raiul pământului, căruia pământu, oraşile, grădinile, tocmelile la *ensile* lor cu mare desfătăciune traiului omenescu, nu are toată lumea, supt ceriu Mându, voios şi-sănătos, nici cu căldură prea mare, nici ierni grele. De grâu, vinuri dulci şi uşoare, untudelemnu, mare bivşug şi de poame de tot feliul: chitre, năramze, lămâi şi zahăr şi oameni iscuţisi, la cuvântu stătători, peste toate neamurile, neamăgei, blânzi, cu oamenii streini dintr-alte ţări nemăreţi, îndată tovaroşi, cum ar fi cu ai săi, cu mare omenie, supţiri, pentru aceia le zicu gentilom, cum zicu grecii: celebii, şi la războaie neînfrânţi într-o vreme, cum vei afla la Istoriile Ramului, de vei ceti de dânşii.

Aceia ţară iaste acum scaunul şi cuibul a toată dăscăliia şi nivăţătura, cum era într-o vreme la greci Athina, acum Padova la Italiia, şi de alte iscusite şi trufaşă meşterşuguri.

Iaste Italiia mai vechie decât Roma, adecă Ramul, şi Impărăţiia Ramului, care s-au urzitu în ţara *holiei* după ce au nemeritu de la Troada Antenor şi Enea, din carii, Antenor Vineţiia şi olatelor ei, iară Enea Ramului şi împărăţiei lui nicepători şi rădăcină sântu.

Numele Italiei iaste vechiu, la toate istoriile cele vechi latineşti, de pe Ital, craiul lor. Nemţii italiianului zic valios şi noao, moldovenilor şi muntenilor, iar aşa valios, franţozii italiianului valaşhos, noao şi muntenilor valaşhos, leşii italianului vloh, iară noao voloşin, iară muntenilor acum s-au luat leşii după apa Oltului şi au mai adaos tiparnicii lor o slovă: M, de le zicu molteni, adecă olteanu, ungurii italianului: oalşu, iară moldoveanului şi munteanului olah. Şi ţării Italiei leşii

aşijderea Volsca Zemlea, adecă Ţara Vlohului, iară ţărâi noastre: Volosca Zemlea.

Caută-te dară acum, cetitoriule, ca într-o oglindă şi te priveşte de unde eşti, lepădându de la tine toate celelalte basne, câte unii au însemnatu de tine, din neştiinţă rătăciţi, alţii din zavistie, care din lume între neamuri n-au lispitu niciodată, alţii de buiguite scripturi şi deşarte.

Iară nu numai numele acesta, precum ai înţeles că iaste tot unul, la toate ţările, şi al tău şi Italiei, precum vei înţelege şi mai pre largu, la capul deosebi de numele acestor ţări, că şi turcii şi grecii ne zic vlah, ce şi dintr-altele te vei cunoaşte: obiceiuri, hire, graiul şi până astăzi, că eşti dreptu vioh, adecă italiian.

Multe obiceiuri într-acest neam trăiesc a italiianilor, până astăzi: aşa de oaspeţi la casile lor, nemăreţi, voioşi şi libovnici (nu ştiu din ce muntenii, o samă, s-au abătut puţintel den aceasta hire), aşa la petrecanii, la întrebare unul pre altul de viiaţa, firea, clătirea. Cine au fost la Italiia, să vază pre italiiani, să ia aminte, nu-i va trebui mai mare dovadă, să creaza că un neam sântu cu moldovenii.

In casa noastră au fostu această voroavă, în Iaşi cu un episcop italian, care între alte, foarte pre voia gândului mieu, mi-au zis cuvinte de aceste neamuri, dzicând aşa, şi era om de înţeles: „Mie nu-m trebuieşte să mai citescu la istorii de moldoveni, cine sântu; pre o samă de obiceiuri, foarte bine îi cunoscu de unde sântu, aşa liubovnici la oaspeţi, aşa femeile loru să ferescu de vederea streiniloru şi să dau în laturi, aşa sa nu treacă femeia pe dinaintea bărbatului pe drum sau pe cărare, aşa toată viiaţa, în mâncare cu dulceaţa curechiului, numai acestea sărat, atâta osăbire, aceia şi iarna şi vara tot verde, nemura. Toate acestea atocma cu italiienii sânt şi a vedere sa mărturiseşte o fire." Cu multă mirare am stătut de mărturia acelui vlădică, de mare agiutoriu istorii mele.

înţelege-vei şi din capul care să va scrie din graiul cestoru ţări că şi limba iaste dovada că în graiul nostru până astăzi sânt cuvintele, unile letineşti, iar altele italieneşti. Să miră un historic anume Cavaţie, dzicând: „De mirat lucru iaste că limba moldoveniloru şi a munteniloru mai multe cuvinte are în sine râmleneşti, decât a italienilor", măcară că italianul tot pre un locu cu râmlenii. Ce aceia nu-i divă, că italianii târziu ş-au scornit limba din letinească, aşa de iscusită, de dezmierdată, cât că iaste limba îngerească îi zicu-i. Şi întru unite voroave peste samă îşi aduce cu a noastră, ales cu aceste silaves: dellia, di, delia voi, vo siniorio, cum la noi: la dumneata, de la tine, de la dumneata, la voi, de la voi, care acestea în limba letinească, adecă râmlenească, acum nu încape, ce cură fără acestea în măsurile sale.

Un historicu, anume Eneas *Silviu* de care ţi-am pomenit la predoslovie, şi câtva alţii, pre urma şi pre cărarea lui, au scris m istoria sa cum moldovenii, carii lăcuiescu pre pământul frachiii de Sus şi muntenii pre Dachiia de Jos, acestu nume, ·lah, îl trag anume după Fleacu, hatmanul Ramului. Şi aceasta părere a celui Enea nu iaste de aiurea, numai au cetit nişte stihuri a unui dascăl anume Ovidius. Pre acelu Ovidius l-au făcut, cum zicu turcii, surgunu, de l-au gonit din Râm tocma la Cetatea Albă, pre Marea Neagră, Avgust chesariu, împăratul Ramului, pentru nişte cărţi ce scrisese în stihuri de dragoste, de să umplusă Ramul de curvii dintru acele jocuri ale Ini, cum fac şi moscalii, de trimit la zatocenii, adecă în urgie, la Sibir şi până acum. Acela dară dascăl Ovidie au scris câteva ·ărţi, şezându la Cetatea Albă în urgie, iară în stihuri, că ş-au fârşitu acolo şi viiaţa. Şi pre numele lui iaste balta Vidovul la Cetatea Albă. într-acele cărţi, una ce are nume de Pontu, scrie la un priiatin al său la Râm, anume Greţin, aceste stihuri. Iată că ţi le însemnezu latineşte scrise şi pre limba noastră tălmăcite:

„Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus, et Mo
Ripa fer ox istri sub duce tutafuit
Hie tenuit Mysas gentes in pace fideli;
Hie arcu fisos, terruit ense Getas."

„Ghieţii ţinea într-o vreme, acum Flacus ţine
Râpa scump-a Dunării, el singur cu sine.
Iei au ţinut Misiia în pace cu credinţa,
Pre ghieţi au scos de aicea, el cu biruinţa."

Aşa însemnează aceste stihuri ale acelui dascăl, pomenindu pre acel Fleac, căruia numele la Istoriile Ramului iaste Fulvius Fleachus consul, precum chiema ei pre atuncea hătmăniile lor. Şi de aceste stihuri s-au legatu întâi acela Eneas Silvii şi după dânsul şi alţii. Şi între aceia aflu şi eu pre Ureche, săracul, următoriu: să fie numele acestor ţări, vlah, de pre acela Fleac, hatmanul Ramului, căruia lucru Carion istoricul stă împotriva şi cu dânsul şi Topeltin de Mediiaşi, anume zicându deschis: „Ceua ce au scris că numile vlah acestuia neam, adecă al Moldovei şi al muntenilor, iaste de pe hatmanul Ramului Fleac, basne sântu".

Eu încă cei partea mea cu dânşii, cu aceşti doi ţiu pentru aceste doveade, care deschis ţi-am scris, cum toată lumea zice italianului aşa cu un nume şi noao până astăzi. Şi acel Fleac, de au bătut războaie cu turcii pre Dunăre, iară la discălicatul ţărâlor acestora nici o treabă nu are, care sântu târziu după Fleac discălicate, de Traian împăratul Ramului din ţările Vlohului, adecă a Italiei, fără numai cine va zice că italiiani acestu nume vlah au dobândit după Flac, care lucru n-a cetitu nici la o istorie a Ramului şi de Italiia. Alte chipuri şi capete au avut Italiia mai vestite şi mai vechi decât acela Fleacu; cum ar fi luat Italiia nume de la acela?

Ci de Italiia atâta ajunge, câtu ţi s-au arătat cu mărturiile şi istoriile şi numelui care-1 avem de la alte neamuri, tot unul până astăzi. Să păşim de acum şi la altile pre rându.

CAPUL AL DOILEA
PENTRU ÎMPĂRAŢIIA RAMULUI

împărăţiia Ramului căriia putere şi lăţime asemenea nu au fostu nici o împărăţie de cându iaste lumea, de măriia ei citeşte toate istoriile lumii, mai mare nu vei afla alta, nici în ceste vacuri de acum, nici în cele trecute. De această împărăţie vei afla şi prorocii, ales la Daniil proorcul, cu dezlegarea visului lui Navohodonosor, împăratul Asiriei. De aceasta împărăţie cântă şi sfânta biserică, întâia slava, glas 2, la vecerniia Naşterii Domnului şi Dumnezeului nostru Hsus Hristos: „Avgust edino nacialstoviuştu na zemli", adecă: „Cându Avgustu stăpâniia tot pământul". Acest Avgust, împărat al Ramului au fostu şi în zilele lui au născut şi Mantuitoriul lumii, Fiiul şi Cuvântul lui Dumnezeu din preacurata Fecioara Mariia.

Numele său trage de pe oraşul Roma, noi zicem Ramul, are oraş iaste în Italiia, pre apa Tivrului curatoare în Marea Albă, cu cale de câteva zile mai jos de Râm, din izvoarăle Munţilor Italiei început. Iară începutul împărăţiei aceştiia, cum -au şi mai pomenit la capul cel dintâi, de Italiia (care iaste mai veche decât Ramul şi decât începutul împărăţiei, pentru aceia pricină s-au pus şi întâi la *It^iia* rândul), iaste din Troada, care o au răsipit-o elinii, sau cu altu nume grecii, trăgându rnultă vreme războaie cu troadenii pentru mare strâmbătatea lor, ce le făcusă grecilor troadenii, cu furtişagul Elenii, femeii lui Menelaus, prin Alixandru, feciorul lui Priiam împăratul Troadei. Care fămee să să întoarcă grecilor pururea sfătuia doi domni din Troada, Antenor şi Enea, că întorcând-o, dzicea că s-a potoli vrajba cu grecii. Ci măzdind pre alţi sănători

domni, ficiorul lui Priiam, să ţie cu dânsul, să nu să dea Elena, s-au trăgânatu sfada, până la stingerea de totu a Troadii, câtu n-au hălăduit niminea altul, nici în cetate, nici în olatul ei, fără acei doi ce s-au pomeni tu, Antenor şi Enea, cu gloatile lor. Ori că ştiindu-i grecii că aceia sfătuia spre bine şi nu i-au gonitu, ori că ei, ca nişte oameni cunoscându la ce trage lucrul, s-au păzit de vreme, au ieşitu cu casile şi cu oamenii săi, încărcaţi în vase. Din cărei Antenor au discălicat Vineţiia pre pământul Italiei, iară Enea, pogorându-să mai jos, au abătut la malul iară al Italiei, unde stăpâniia Latinus craiul o parte de Italiia. Şi îndemnam şi de prorocii lor pe atuncea păgâneşti, au început sfadă cu acel craiu anume Latinus, de pre a căruia nume iaste limba latinească.

Nu era încă cu oameni deşi acele locuri aşezate pre acele vremi şi singur craiul mator de zile, numai cu o fată de trupul său care era logodită după un'domnu de Italia anume Turnus, carile avea mulţi domni de Italia nepriiatini. Pre aceia i-au tras Enea în tovărăşie împotriva lui Turnus şi a lui Latin craiul şi cu câteva războaie cu mare vărsare de sânge înfrângându pre Turnus, până şi la perirea lui în războiu, au căutatu lui Latin craiu a priimi pre troadeni în ţara sa, în Italiia şi pre Enea ginere în locul lui Turnus, că lui Enea doamna îi murise de groază, cându au văzut arzându de toate părţile Troada. Aşa s-au făcut troadeni moşani Italiei, aşezaţi şi legaţi întru sine cu italiienii? să trăiască troadenii pre limba şi pre pravilile de giudeţe a italiienilor şi italiieni, să priimească bodzii şi rugile şi obiceiurile de biserica troadenilor.

Şi dintr-acestu Enea şi fata lui I,atin craiul sântu, din seminţie în seminţie, născuţi doi fraţi, anume Romul şi Remu, carii au urzit oraşul Roma. Şi zidindu pre jumătate Romul şi pre jumătate de oraşu Rem şi încă neînălţate zidurile, au venitu întru una de zile Rem să vază sporiul lucrului a frăţine-său, în partea unde zidiia frate-său, Romul, şi vrându să facă şagă, au

sărit peste zidul frăţine-său râzând. în loc frate-său, avându sciinu de pierzării oraşului, apucă un fuste şi loveşte pe frati-său pen mijlocul trupului. Cade Rem mortu de rană, iară Romul, stându asupra trupului au zis: „Aşa să petreacă toţi carii vor vrea săkie zidurile acestea". Şi au stătut singur Romul şi urzitoriu oraşului şi crăiei, de pre a căruia nume iaste şi numele oraşului Roma, până astăzi şi de pe oraşu şi numele împărăţiei.

* Fost-au această împărăţie din începutul său, de la Romul craiul dintâi, supt crai, până la Tarcvinius cel Mândru, îi zic râmlenii Tarcvinius Superbus, adecă Mândru. Al aceluia un ficior ce avea, au făcut silă noaptea la casa unui domnu, lipsind domnul de acasă, anume doamnii sale, Lucreţiia, care, după aceia silă din patu nu s-au mai sculatu, ci au *scris* la bărbatul au, unde era, şi la unchi-său, vestit senator pre atuncea la Râm, nume Brut, să vie cum mai curându la dânsa, că iaste spre foarte. Şi daca au sositu şi au întrat în casă şi unchiul acei femei Lucreţiei şi bărbatul ei, au zis: „îngăduiţi, nu vă apropiiareţi de patul meu spurcatu de ficiorul lui Tarcvinii. Iară trupul de iaste şi *silit,* nevinei mele moartea mea va fi martor". Şi au scos un cuţit de supt perină, de aceia treabă gătit mai înainte şi s-au lovitu cu cuţitul întru inimă. Au năvălit bărbatul ei şi unchi-său la patu, ci în deşertu, că căzuse cuţitul ^ana adâncu, din care, după câteva ceasuri au murit ^creţiia. S-au făcut o zarvă mare şi turburare în tot oraşul de faptă ca aceasta şi s-au strânsu tot oraşul la Brut, cărora au atatu tuturora ce au făcut ficiorul craiului si cuţitul crunt de nevinovaţii fămei si silă. Si au stătut tot Ramul şi în Şi oiatele, de au jurat cu Brut, cum să nu mai sufere craiu pra sa. Iară Tarcvinie, urât şi părăsit de toţi şi de slujitorii > pentru spurcata fapta aceia şi sila, au fugit la franţozi, cu ii> trăgându ajutoriu, s-au ispitit cu sila să coprinză iară ^aun,l Ramului, ci tot gonit şi răsipit s-au întorsu şi n-au mai ^ânditu ce au pierdut, în toată viiaţa sa, nici el, nici altul.

Şi de atuncea s-au cârmuitu acea împărăţie totu suptu sfatul sinatorilor, cum vedem acum că să cârmuiaşte Vineţiia, până la Avgust chesar, 500 şi mai bine de ani.

De mirat lucru că această împărăţie, la câtă putere şi lăţime au venitu, totu într-acele 500 de ani, de suptu cârma sfetnicilor au crescut. Şi alegea ei din an în an câte doi mai mari, cărora cu numile boierii le zicea *consults,* adică capetile sfatului, că *consilium* latineşte iaste sfatul. Şi mai mare era acestu nume de boierie, consul, decât împerator, că acesta nume împerator era hatmanilor, carii ducea în vreo parte ostile şi trăiia acestu nume numai până era în oaste, cine era. Iară dacă să întorcea acasă sau la Râm, nime şi nimărui nu să zicea împerator, ce iară pre numile ce avea dintâi. Va să zică împerator poruncitor/iu, care nume apoi pentru mare izbândă ce făcea acei *imperatores,* adecă hatmanii, au căzut de să numescu împăraţii cu acestu nume şi au ieşit mai mare şi mai de cinste decâtu numile crailor.

Hotarăle aceştii împărăţii a Ramului mai necoprinse sântu, că nu niscareva munţi sau ape curatoare, cum vedem acum că despartu crăie de crăie şi împărăţie de împărăţie, ci din toate părţile le-au fostu hotarul Marea Ochianul, care încunjură pământul, începându dispre părţile despre miazănoapte) ochianul cela ce încunjură Englitera şi totu acela ochian S' dispre apus, pe după Hişpania şi Portogalia şi de la pârţik apusului să trage tot acela ochian, încunjurându totu pământul despre amiazăzi, pe după Africa, noi zicem Barbarezii, până vine la Marea Roşie, care iaste între Eghipet şi Araviia. Câte împărăţii, craii, domnii, ţări sântu, di le încunjură ochianul precum s-au pomenim mai sus, toate supt ascultarea împărăţie' Ramului au fost.

încă mai spre răsărit de la Marea Roşia, de la Ochianul de amiazăzi, tâind pre uscat Aravia, Asiria, Siria, până la muntele Caucas, între Hăndii şi între parthi şi de acolo până în Marea Caspiei şi Armeniile amândoao şi câte ţări sântu între Marea

Baspici şi între Marea Neagră, ghiurgii, mingrelii, cerchiezii şi alte ţări şi de dincolo apa Donul şi Volga, toate suptu ascultarea Ramului au fostu şi de la Iuzbec hanii cei mari de la Râm lua steag de hanii.

Cu Hăndii numai nu au închiiat toată lumea dispre răsărit şi veniia şi de acolo multe ţări să să închine. Ci de la-o vreme nici-i mai priimiia ca locuri depărtate.

Şi unghiul cestalalt, la ochian, pre unde sânt acum şvezii şi Dania şi unghiul spre apa Renului, pre aceste ţări nemţeşti -că şi şvezii şi danii tot nemţi sântu şi un neam sânt - nu i-au putut supune nici într-un chip râmlenii, până la îndireptatul acei împărăţii în multe părţi. Şi câtă oaste au pierdut cu nemţii, bătându războaie, cu ceia parte de lume nu o ar fi pierdut-o. însă numai o parte de nemţi supuşi n-au fost, iară cât ţine apa Renul şi celelalte şi peste apa Renului, multe locuri supuse au fostu, cum şi Englitera şi franţozii şi toată Hişpania.

Caută acum cu cugetul întru atâta lungime şi lăţime de lume, câte împărăţii mari sântu acum, cum iaste Englitera, Franţozul, Hişpaniia, nemţii până la apa Renului; la Africa: Fesul, Liviile, Africa, până mai tot Eghipetul, habeşii şi "npărăţiia Asiriiei, Persul, Armeniile, Capadochia, toată Greţia şi Machidonia, Iliriia, Dachiia, unde sântem noi acum ?i alte ţări şi ostroave şi pre ochian şi pre Marea Albă şi pre Marea Neagră şi pre Caspiia. La toate acestea ieşiia paşii de la Râm, la un an pre unile, la altile pre trei ani şi mai mulţi. Câteva coaie de hârtie s-ar mai lungi, de aşi sta a pomeni anume ţările toate. Paşii ieşiia şi la ţările jidoveşti, la Ierusalim, de la această împărăţie, de care lucru deschis te va învăţa Sfânta Evanghelie, a patru evanghelist]. O seamă de ţări mai depărtate dintr-acestea supt crai birnici le lăsa: la Africa, ales la Eghipet, Armenia, iară celelalte, cum iaste Spania, Englitera, franţozii, nemţii, până la apa Renului, Italiia, ţările greceşti, toate ţările Ierusalimului, Anadolul, ostroavele, tot cu senatorii Ramului

să cârmuia. Pentru aceia au zis un filosof al lui Pir, craiul epiroţilor, adecă al arbânaşilor cându l-au trimis în solie la Râm, că au văzut sfatul lor de împăraţi adunatu.

Ci câtu ne trebuiaşte la rândul istorii noastre ne ajunge.

CAPUL AL TREILEA
DE DACHIIA

Daca s-au început de Italiia a zice, de unde iaste venit neamul acestor ţări şi de Impărăţiia Ramului, de care împărăţie sântu discălicate ceste ţări cu râmleni, vine rândul acum şi locului acestuia, la ce loc au venitu acestu neam, din locurile cele dintâi.

ÎNCEPUTUL AL DOILEA

Locul dară acesta, unde iaste acum Moldova şi Ţara Muntenească iaste dreptu Dachia, cum şi tot Ardealul cu Maramoroşul şi cu Ţara Oltului. Mai vechili decâtu acesta, Dachia, nu aflu în toţi câţi sântu istorici, că de le-au zis cineva că iaste Schitiia, de pe schiţi, adecă tătari - căci au năbuşi tu pre aceste locuri mai pre urmă tătarii şi mai înainte de Atila, descălicătoriul Ţărâi Ungureşti şi a ungurilor prea aceste locuri - Dachiia numele său cel vechiu tot au ţinut la toţi istoricii. Cum s-au zis, Schitia iaste direapta luzbecului şi o parte de Impărăţiia Moscului.

Dachii aceştiia cu multe vacuri mai nainte de Hristos au aşezaţii locurile acestea. Pomeneşte de dânşii Cvint Curţii istoricul, de faptile lui Alexandru Machidon (însă nu acea Alexandrie mincinoasă, care iaste pre limba noastră, plină de basne). El scrie: „Sahi, dahi, masagheti, tot un neam sântu", venit din părţile Hindiei pre aceste locuri, când încă lumea mai rară au fost în oameni. Şi dintr-aceşti dahi - noi zicem şi grecii, dachi, iară latinii şi leşii, daţii - să ţin saşii de Ardeal (şi până nu de multu au fostu şi la noi în ţară, iară la satile cele hăneşti, la Bugeac şi acum sântu, de le zic testebani) că să tragu şi au mari istorici martori. Limba lor iară aşa vechie iaste; au price între sine cu nemţii pentru mai de multe vacuri, carii sântu mai vechi de dânşii, şi ceştia că nemţii au luat de la dânşii limba, iară nemţii că saşii au ieşit de la dânşii, din Saxonia. Ci aceste prici le lăsămu la dânşii, noi numai pomenim cât slujaşte rândul nostru la poveste.

Hotarăle Dachiei, dispre răsăriţii iaste Nistrul apa, la istoricii cei vechi Tiras, iară dispre amiadzădzi Marea Neagră si Dunărea, dispre apus Panoniia, acum ţările Budii, dispre miazănoapte Morava şi Podolia în crăiia leşască, unde iaste şi Cameniţa. Sântu o samă de istorici carii dau şi Podolia şi câmpul peste Nistru până la apa Buhului şi peste Dunăre, Misiile amândoao, cărora le zicem noi acum Dobrogea şi o parte de Iliriia, să fie fostu de Dachiia.

Puternica într-o vreme, Impărăţiia Ramului supt Domentiian împăraţii, iară la Dachia trăind Decheval craiul, taa dachii o sumă de bani din visteriia Ramului, cum lua tătarii de Crâmu de la Moscu şi de la Ieşi să nu le robească ţările, că prăda şi dachii Italiia cu călărimea, până în zilele lui Traian împăratul, ce au împărăţitu pre urma lui Domentian împăratul.

CAPUL AL PATRULEA
DE TRAIAN ÎMPĂRATUL

Traian împăratul Ramului, al şaptelea după Avgustu chesar, de neamul său spaniol, coprinzându scaunul împărăţiei după Domentian şi văzându la slăbiciune împăraţi ia sosită, din rea şi desfrânată cârma împăraţilor răi şi zburdaţi (că şi Dioclitiian şi cela lumii ocara şi tiranul Neron, totu înaintea tai Traian au fostu), întâi au aşezaţii impărăţiia în ce era stricată

şi veniturile ei, apoi îndată s-au apucatu de oaste împotriva tuturora carii ieşisă de suptu ascultarea împărăţii ţări şi întâi ales asupra dachilor, ţiitoriul acestor părţi.

Aşa să întărisă neamul dachilor asupra împărăţiei Ramului, câtu scriu istoricii, în zilele lui Domentian împăratul şi biru lua din vistieriia Ramului, pentru să nu strice ţările împărăţiei coprinzându, că fiind neamul dachilor pre acele vremi călăreţi, prăda ţărâle ascultătoare de împărăţiia Ramului cu călărimea, până şi Italiia de prăzile lor nu hălăduia, cum am văzut în vacul nostru pre tătarii Craniului, fiind mai puţini decâtu ostile Moscului şi a crăiei leşăşti şi de la amundoao acestea neamuri lua daruri, pentru să nu facă cu ceambulurile lor stricăciune ţărâior lor.

întâi, dară, Traian, marile şi vestit împărat, au făcut oaste împotriva dachilor, cum scrie Dion, carile au scris viiaţa acestui împărat şi alţi istorici după dânsul, 600.000 de oaste, slujitori de oaste au avut, fără altă mulţime, ce să trage după oşti, ales după oşti mari, mulţime, şi au purces din Italia spre aceste părţi ale Dunării.

Cum scrie *Istoria de patru monarhii ai lumii,* de clătirea aceştii împărăţii de la Râm spre aceste părţi, ca pre la 120 *de* ani după Hristos au fostu. împotriva căruia nici Decheval craiul dachilor asa fără războiu nu s-au lăsat, ci trecându cu ostile sale Dunărea, au stătut împotriva lui Traianu împăratul cu războiu în ţările Misii, căriia îi zicem noi Dobrogea.

Stătut-au un războiu mare şi nu puţină vărsare de sânge? însă pre acele vremi în toată lumea nu era altă oaste, nici mai temeinică, nici mai stătătoare, nici mai trainică la toate lipsele ostenești ca slujitorii Ramului, neînfrânţi şi din firea lor şi cu tocmeala oştilor lor, care vedem acum la nemţi tocmeala oştilor, toată bulucuri şi pintre buluc şi buluc loc deşertu, să aibă loc deschis şi alte bulucuri, slobod meidan să aibă, cându ar trebui să dea ajutoriu bulucurilor celor ostenite în războiu sau

înfrânte oaste proaspătă pre acele slobode de oşti maidanuri. Niciodată toate bulucurile încep războiul, ce cele tocmite în frunte şi alte bulucuri cu mare tocmeală şi meşterşug stau în paza acelora ce fac războiul şi aşa luptându multă vreme cu o parte de oşti, alte părţi stau gata, netrudiţi, proaspătă oaste prelesne urnescu pre ceialaltă oaste, carea odată îşi varsă şi sloboade toată vârtutea. Că acea oaste ce sare toată odată, toată odată să şi răsipeşte. Cu aceasta tocmala a oştilor sale râmlenii au supus toată lumea.

Mare tărie şi neînfrântă avea şi oastea machidonenilor pre vremea lor, ales tocmeala pedestrimei lor, căriia zicea ei filanx Şi la greu să lega pedestraşu de pedestraşu. Cu mare greu să rumpe aceia oaste, că cu tocmala ei au călcat Alexandru Machidon tot răsăritul. însă pe urma lui, daca au început uiachidonenii a bate războaie cu râmlenii, pierdea războiul ^achindonenii, cum va vedea cine va ceti războiul lui Persev apăratul machidoenilor cu Filipus hatmanul Ramului.

Auzit-am pre mulţi dând vina aceasta, cum şi leşii şi moscalii şi alte neamuri creştineşti nu sar odată cu toţii la războiu. Nu ştiu ce zic; ostile temeinice cu multe ceasuri, cu mmlte zile, bat un războiu şi ştiu aceasta. Că întâi leşii şi Moscalii, de s-ar slobozi toată oastea odată, nici un războiu nu lua, ci toate le-ar piiarde. Aşa Decheval, craiul dachilor, 'ptându-să câteva zile să oprească ostile lui Traian, n-au putut kirui, ci au purces ostile din războiu în răsipă.

Traian împăratul după izbândă au căzut la apa Dunării, nde, şezându cu ostile, au adunatu din toate dintr-acelea părţi & olate lucrători şi au ziditu cu mare minune vacurilor pe urmă, P°d peste Dunăre, de piatră, cu turnuri de piatră, carele să P°meneşte până astăzi, Turnul Severinului. în Ţara Muntenească iaste acela loc; malul dincoace al acelui olatu şi cu muntenii judetuj:^€rîmz^^ Jiiului.

Cercat-am câtva din ce iaste, de au primenit numele său acestu turnu, de-i zicu Severinul, că acestu lucru, că l-au ziditu Traian împăratul şi nu altul deplin şi aiavea, fără număr că spun istoricii cându au făcut şi podul, căruia cu ochii noştrii am privit pragurile prin apă limpede a Dunării, cându am mersu cu Dabija vodă cu ostile la Uivar. Cum acel turnu şi-au schimbam numele şi n-au ţinut numele ziditoriului său, cum ţine şanţul Troianul până astăzi, a şti nu pociu. Atâta numai, ori pre urmă că au trăitu acolo vreun domnu cu acestu nume, Severin, cum spun şi muntenii, ori pre numele vreunui pristav la lucrul lui sau la rădicatul lui, după ce să pustiisă întâi.

Fost-au şi un împărat pre urma lui Traian, Severus, care nume şi pre o piatră ce s-au aflatu la cetăţuie noroită la Galaţi am cetitu însumi eu *„Severus imperator romanorum",* adecă „Săverii împăratul râmlenilor". Insă numai atât am putut ceti, celelalte slove, deşi şi aduc cu latineşti, iară a înţelege limba latinească, nici într-un chip pricepe. Cum pre un ban de aramă galben, iară la acea cetate am aflatu noroit, câtu un ort de mare, nimenea nu poate mai mult a dizlega fără: Marchiianopolis- Iară turnul acela şi podul peste Dunăre, nimenea altul, ci Traianu împăratul, ca şi şanţul Troianul, l-au făcut; nu vei afla din sute de istorici într-alt chip.

După ce au gătitu podul peste Dunăre, Traian au trecut toată oastea peste Dunăre, dincoace în ceasta parte, în pământul unde iaste acum Tara Muntenească. Şi i-au ieşitu iafă cu ostile sale Decheval, craiul dachilor, la care războiu stându tare dachii şi craiul cu ei, însuşi craiul au peritu la acel războiu- Şi aşa au purces, după acel războiu pierdut şi perirea craiului lor, totu neamul dachilor în răsipă de pe aceste ţări, unde iaste acum Ţara Muntenească şi ţara noastră. Câtă ţară au şi rămas pre loc, prostime, ţărani, toată au scos-o Traian de pe aceste locuri peste munţii care desparte Ţara Ungurească dispre noi- Iară aicea, între acestea ţări, şi Ţara Muntenească şi Ţara

Moldovei, de la Dunăre până suptu munţi şi până la Marea Neagră şi de ia apa Nistrului până iară supt munţi, tot cu râmleni şi casaşi şi mai mulţi oşteni, precum zicu ei: colonia romana, adecă discălicarea Ramului. Şi aşa iaste discălicatul cel dintâi acestor ţări cu râmleni.

Cine ar vrea să ştie, să vază şi cu ochii martorii, citească pre istoricul Dion, carile au scris viiaţa lui Traian împăratul şi pe Evtropii, carile au scris viiaţa lui Adriianu împăratul iară al Ramului şi pre Bonfin istoricul ungur şi din alţi istorici, anume Carion, Cavaţii, Silvius, Cromver leah, Piasenschii, Gvagnin litfan şi mai ales şi din ceşti mai de curundu: Topeltin de Mediiaşi, iscusit istoric, carile de-amăruntul din Dion scrie de neamul ţărilor acestora şi ales de descălicatul cel dintâi pe aceste părţi de lume, de Traian împăratul.

Măcar că capetile dachilor, domnii cu toate casile lor, s-au te toţi peste munţi în Ardeal şi de acolo s-au închinam cu toţii Traian împăratul, totu nu i-au crezut, ce şi peste munţi pentre dachi au discălicatu râmleni, pentru să nu mai poată a-şi rădica capul dachii împotriva împărăţii, carii vedem şi până ^tăzi în tot Ardealul şi în ţările de sus cele ungureşti mai în JUmătare cu ungurii, rumâni, adecă râmleni, sântu lăcuitori Până astăzi.

Era acestu obiceiu la Impărăţiia Ramului daca să umplea Wiia, dricul împărăţii, de lăcuitori, de nu le ajungea, *nici-i* biruia pământul cu hrana, scotea cu sorţi casaşi di pen oraşă şide prin sate şi-i muta la altă ţară, unde vedea părţi mai rari de lăcuitori, sau unde vediia că să rădica de suptu ascultarea npărăţii vreo ţară, acolo cu sutile de mii de case să muta şi le npărţiia locuri şi zicea acei discălicături noao: colonia romana, adecă discălicarea Ramului. De care colonie a lor iaste plină lumea şi la Asiia, adecă Anadol şi la Africa, căriia îi zicem noi Barbarezii, şi la Hişpaniia şi pre apa Renului, la nemţi şi

la franţozi. Şi la Rumele, în ţările greceşti, un neam ce le zicem coţovlah, colonia Ramului iaste.

Litva în crăiia leşască direpţi râmleni sântu, însă acel neam al Litvei nu de râmleni aduşi sântu pre acele locuri, unde lăcuiescu acum, ci de tiräniia lui Neron împăratului al Ramului. Multe case mari cu gloatile sale, cu domnul lor Lizbon, rugând de răotăţile lui Neron la nemţi şi de acolo cumpărându-şi vase de mare, pre marea ceia ce loveşte la Gdansca au mersu, pana la Liflantu, o ţară, şi de acolo descălicându malul, s-au lăţitu până unde iaste Litva acum. Mulţi ani suptu ascultarea ruşilor au fostu, până înmulţindu-să din an în an, apoi ei au supus pre rusi, de le sântu vecini rusii acei a toate ţări.

De ar întreba neştine: Atâtea colonii în lume, de unde aşa mulţime discălicate, numai de la Italia să iasă atâtea ţări dintr-însa? Trebuiaşte să ştie că într-aceia ţară au fostu pe acelea vacuri scaunul împărăţiei, oraşul Ramul, care oraşu, nu cum sântu acum împărăţiile, ci au ţinut toată lumea de la apus, aproape şi până totu răsăritul, fără puţine împărăţii la răsăritu, pre carii amu nici-i primiia. Iară soli toate ţările acelea cu daruri trimitea. Spre miazăzi şi până unde să închide lumea cu ochiianul, suptu Impărăţiia Ramului au fostu şi spre miiazănoapte numai nişte unghiuri, pe lângă mări nemţeşti, unde iaste acum crăiia Daniei şi a Şvedului, acelea ţări drepte nemţeşti sântu şi un neam - acelea numai au hălăduitu, de n-au fostu suptu Râm niciodată. Cură dară din toată lumea la Italiia, să fie şi în volniciia Italiei şpani adecă şleahtici.

Şi a doao pricină, nu iaste în toată lumea altă parte de lume, pământii ca Italiia, de tot bivşugul şi dezmierdaţii, cât bine i-au zis raiul pământului.

A treia pricină şi mai mare decâtu acele doao ce s-au pomenim, că râmlenii din toată lumea lua a zecea din oameni tineri, cum lua turcii din Rumele; zicea râmlenii acelor oameni obsides, adecă zălog de credinţa ţărâlor. Şi pre aceia punea de-i învăţa ca la şcoală oşteniia şi carii era pre la scoale, încă suptu steaguri le zicea tironis (sfântul mucenic Stratilat, Tiron dintru acei slujitori au fostu). Iară daca să învăţa bine cum va purta suliţa, cum va muta pavăţa, cum va întoarce sabiia, îi scotea la războiu şi cu vreme din tironis ieşiia, de le zicea veteranii, adecă slujitoriu vechiu, bătrân. Acestor veteranii apoi îmbătrâniţi în slujbe vestite îi scotea de suptu steaguri şi *k* da pre la oraşă şi la sate locuri de casă, de vii, de grădini, de pământuri şi aşa să umplea Italiia cu mulţime de oameni, câtu nu-i coprindea pământul.

Multe obiceiuri de ale Ramului sântu acum la turci ca acestea, ce iau şi ei a zecea oameni şi iară aşa îi împrat pre la grădini întâi, apoi în ceata ienicerilor şi fac şi ei apoi din slujitori bătrâni oturaci, curugii şi timaruri. Toate acestea şi altile multe obiceiuri de la Impărăţiia Ramului sântu, că şi ienicerii cum sântu acum la turci, la Râm pritoriiani, adecă pedestrime de divan le zice, cum la turci cul-oglu şi aşa bulucurile pre numere: biringi, echingi, iuciungi; la râmleni primani, secundani, [illegible]rţiiani, cvartani, tot pre numere bulucurile, adecă: cei dintâi, cei ai doilea, cei ai treilea, cei ai patrulea, pre număru[illegible] stila bulucurile. Şi nu-i minune că la turci vedem obiceiurile Vestea, care au fostu şi la Impărăţiia Ramului, căci şi la îarigradul şi câte ţări ţin turcii în ceasta parte de lume, care [illegible] chiamă Evropa, parte de Impărăţiia Ramului iaste.

Alexandru Machidon pe vremile împărăţiei sale încă au ftcut pre numele său colonii şi întâi la Eghipet acel vestim °raşu, Alexandriia, unde să scură apa Nilului în mare, iarăş şi P[illegible] apa Donului şi pre apa Hăndului şi la perşi au discălicatu °raşă şi olate pre numele său.

De ar hi acum Istratie logofătul şi fiiu-său Simeon dascălul [illegible] nepotu-său, Misail călugărul, cum s-ar apuca de aceasta P°veste cu basnile lor, cele ce au scris că rădăcina acestui neam, [illegible]rele iaste acum pre aceste locuri, din temniţile Ramului iaste?

Că Traian împăratul adevărat că de la Râm au adus şi casaşi, adică de la Italia şi aşa iaste: şi casaşi au adus, iară nu din temniţile Ramului, ci oroşani, casaşi, săteni, tot din slujitori aşezaţi. Şi casă de domni au aşezatu aicea pre la cetăţi. Cum şi Dragoş vodă mare năpaste îi iaste pre mărturiia maramoreşanilor, cu urechile mele am auzitu că să fie fost păstor, au fostu ficior unui Bogdan vodă, născut din Maramoroş, după ce au scos de aicea mulţimea de tătari şi cu bulgărimea de la Volga năbuşiţi şi apoi pre urmă şi Attila cu ungurii.

Din temniţe cu sutele oameni cum s-ar afla? Şi apoi fămei, iară atâta tâlhărite? Deci, unde iaste şi cât vac iaste când au venit Traian pre aicea şi când s-au bătut Laslo craiul unguresc cu tătarii? Intre Traian şi între Laslo craiul 800 de ani sânt. Şi au scris ei, aceşti istorici, Istratie logofătul şi Simion dascălul şi Misail călugărul, că acest Laslo au cerşut de la Râm oameni, Şi neamul românilor trăia cu domnii săi în Maramoroş, ceşti dincoace, iar cei dincolo, dispre munteni, pre apa Oltului. Nu să prinde dară, cum zic aicea: manno, ţigăneşte.

Aşezându Traian şi domni prin cetăţi, cum zic la Ieşi, caştaleani cineş domnul cu olatul său: *dominus* - după latinie iaste la noi: domnu - iar pre la toate marginile şi locuri alese oşteni, cu nume pre atuncea ţărilor acestora, unde iaste acum Moldova şi Ţara Muntenească, adecă Dachiia de Jos, iară Ardealului şi părţilor ceioralalte de sus, precum s-a pomenitu de hotarul Dachiei, în capul de Dachiia, adecă Dachia de Sus. Şi suptu acel nume au trăitu aceste ţări, până la al doilea discălicatu cu Dragoş vodă. Şi acum mulţi ne zic noao, ţării noastre şi Ţării Munteneşti, streinii, Daţiia, însă norodul, neamul lăcuitorilor, nu ş-au schimbatu numele său, ci tot *romanus,* apoi cu vreme şi îndelungate vacuri romani, apoi rumâni până astăzi. Şi ţările megiiaşii, ştiind de unde au ieşitu neamul acesta, că de la Italia, carii ţări îi zic streinii vlah, vloh,

unii zic valios, ungurii olah, de pe vloh, adecă italian, au zis vlah şi muntenii Valahiia, mai târziu.

După aşezare cu râmleni pre aceste ţări, Traian împăratu au purces pre Dunăre în jos cu ostile sale, de care s-au pomenitu de vechi istorici că 600.000 de oşteni numai de războiu au avutu. Şi trecând apa Siretiului, apoi Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul, Donul, care ape acestea toate pre atuncea cu alt nume au fostu, nu cu acestea de acum. Siretiului numele Halut şi acum istoriile vechi Prutului - Hierazis, Nistrul - Tiras, Buhului - Hipan, Niprului - Borestines, Donului - Tanais. Şi această apă Tanais, Donul, împarte Asiia de la Evropa, cum desparte la Ţarigrad Boazul de mare între Ţarigrad şi între Schiunder. Ţarigradul singur şi cu Galata de Evropa iaste, iară Schiunderiul dincolo de Boazu, Anadol, căruia îi zicu istoricii Asiia.

Că în patru părţi împart istoricii lumea: răsăritului zic, cu toate împărăţii, acei părţi Asiia, părţilor dispre miazăzi, câte ţări sântu, Africa, părţilor dispre apus şi dispre miazănoapte, Evropa. A patra parte iaste America, care parte aşa iaste depărtată Şi vine cum ar fi suptu noi, că cându iaste la noi zioă, la dânşii atuncea iaste noapte şi cându la noi noapte, la dânşii zioă, că fiind pământul rătundu, cum ar hi împotriva noastră, suptu noi acea parte iaste.

Acestea dară doao părţi de lume, Evropa şi Asia, dispre părţile de miazănoapte desparte Donul, iară într-acoace împarte Marea Neagră şi Boazul cela ce să scură Marea Neagră în Marea Albă, până unde cade apa Nilului în Marea Albă şi Nilul desparte Asiia de Africa. De la Nil să începe Africa şi Egiptul însă nu de Asiia, ci de Africa iaste, cum că toate ţările câte sântu de la malul Nilului, până să închide cu Marea Ochianului, carea încunjură pământul, alăturea cu Marea Albă, până să cură şi Marea Albă în Ochian, la Hişpania, dincolo

Africa, dincoace Evropia, Hişpaniia de Evropa, Fesul, dincolo de Marea Albă, de Africa.

Acestea pomenindu-să pentru deschisul minţii, să sa înţeleagă statul lumii, ne întoarcem la istoriia de Traian, cum nu s-au îndăstulatu cu atâta parte de lume, câtu au călcatu cu ostile sale, de au trecut toată Evropa pe dincolo până la apa Donului, care apă din inima ţărâlor moschiceşti iase şi cade în Marea Neagră, la Crâm, ci trecându Donul, au călcatu şi Asiia, lovindu pre la Iuzbec mari ţări tătărăşti. Iară de la Iuzbec, pe după Marea Caspiei, care mare desparte Cazanul şi Astrahan de ţările Persului, pe la bahtri şi de acolo, pin ţările Persului şi prin Asiria la Eghipet, unde la Eghipet, de boala ce-i zic desintiria, adecă deznodarea vintrelui, şi-au sfârsitu viiaţa.

De acestu vestitu împărat ai şi şanţul Troianul, săpat de ostile lui în vecinica pomenire, începându din Ţara Muntenească, peste toate apele acestea, care s-au pomenitu, Siretiul, Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul, până la Don, totu acestu şanţu, carile îl vedem aicea la noi. Eu l-am trecut aproape de Nipru, pre la un târgu anume Vcioraşnoe, tot pre câmp' acel oraşu nu departe de Chiov iaste, şi Chiovul iaste pre apa Niprului şi presemne cum merge şanţul, apa Niprului, mai sus de Chiov o au trecut-o Traianu cu ostile sale.

Să află unii de zicu că acestu şanţu, carile îl vedem pân& astăzi suptu acestu nume, Troian, să fie săpatu pentru sprijineala dispre tătari, închizându locul dispre câmpu de năvala prăzilor tătărăşti, în care era şi răposatul Panaiotach terzimanul cel mare şi vestit pe vremea lui la împărăţie. Nu ştiu unde şi la ce istorii va fi cetit acestu lucru. La voroavă cu min pentru şanţul acesta, au dat samă că un istoric, anume Bonfin, ungur, pomeneşte de şanţul acesta. Cum mi să pare, cine atâta loc de lume, începându din Ţara Muntenească, până peste apa Donului ar hi putut săpa peste totu locul şi aicea l noi. Că de la capul şanţului, de unde să începe întâi, p deasupra Galaţilor, alăturea cu Dunărea merge pre aproape şi peste Prut, iar au departe de Dunăre, pre la satul turcesc acum, Iroianul; dară deci unde să dipărtează la câmpu şi de la Dunăre şi de la Marea Neagră, care iaste apa Nistrului, ca mai departe merge peste câmpi pe la târgul Vcioraşnoe, pre unde l răm trecut eu, mai pe din sus de Chiev loveşte la Nipru şi de Ia Niprul cu mai mare depărţime de mare, la Don. Cum zicu, cine ar fi putut apăra atâta loc şi cine? Că de au fostu aicea ţara discălicată de Traian, cum iaste între aceste ape Prutul şi Nistrul, dară de la Nistru până la Nipru şi de la Niprul până la apa Donului şi Traian împăratul prin pustii au mersu. Aşa Silui Panaiotachie i-am răspunsu, la ce n-au ştiut cum mi-a mai răspunde. Aşa zic şi celorlalţi, câţi au mai scris, aşa şi lui Bonfin, de au scris aşa, cum să fie şanţul acela săpat de vreo sprijineala de tătari.

Mai de crezut sântu aceia carii ţin că Traianu împăratul au pat acesta şanţu în vecinica pomenire şi veste şi să să ştie ?feavul oştii de ceia carii să tragu după oşti mari, niguţători şi °Şteni, cum vedem şi acum pre împăraţii turceşti şi vezirii lor, Pe unde mergu cu ostile, fac movile pe şleavul oştilor şi pentru stea şi pentru îndireptarea celora ce vin, ori oşteni, ori olăcari, niguţători, pre urmă dupre oşti. Nici te mira cu cine ar fi patu un şanţu mare ca acesta - că cu mult mai mare au fost, turnai cu vremi îndelungate s-au noroit şi mâlit - o oaste de 600.000 de oameni numai slujitori, fără alte mulţime. într-o ^ sută de mii de oameni să să înşire în rându unul lângă altul, arunce lutul cineş dreptu sine, caută cât loc pot coprinde 1^0.000 de oameni. Pre uşoară socoteală: un loc de doao mile ^ cele mari, de nu şi trei mile vor coprinde 100.000 de °meni, un conac întreg de oaste mare. 600.000 de oameni, Şasea zi într-o săptămână o dată unui om vine rândul la săpat. , §i acestu număr al oştii acelui împăratu, fără altă mulţime ce trăgea după oşti, scrie Dion istoricul, carile au scris viiaţa şi

faptile acestui împărat şi Evtropii istoricul, carile au scris viiaţa lui Andrian împăratul, ginerile lui Traian, carile, după moartea lui Traianu, el au stătut împăratu Ramului. Şi acesta Andriian au făcut Odriiul oraşul, pre numele său, unde să împreună trei ape: Tungea, Mariţa şi Arta, în pământul Trachiei.

Cu aceste oşti Traian, căruia numele în Istoriile Ramului Ulpius Traianus, au călcam aceasta parte de lume, călcate şi de alţii cu ostile Ramului, mai nainte de dânsul de Pompeiu cel Mare şi de Iulie Chesariul şi de Avgust Chesar, încă nu pre aicea, ci pe la perşi. Iară acesta împărat Traianu pre aici au venitu şi au încunjuratu aceasta parte de lume, cum s-au pomenitu, şi iei au discălicat neamul, seminţiia care trăiaşte până acum în Moldova şi în Ţara Muntenească şi cât norod iaste în Ardeal cu acestu nume: rumân.

CAPUL AL CINCILEA
AICEA VINE RÂNDUL SĂ POMENIM DE CETĂŢILE CE SĂ AFLĂ AICEA ÎN TARĂ LA NOI

Aice ne trage rândul a pomeni de cetăţile ţărâlor acestora, câte sânt acmu şi-n Bugeag şi aice la noi în ţară şi de faţă ce stau şi alte năruite, cât de-biia să cunoscu că au fostu cetăţi şi câte sânt în Ţara Muntenească. Mare nevoie este a scrie de dânsăle, de cine ar fi făcute, că cât amu nevoit şi câtu amu cercat să ştiu ceva, de ce niiam făcute sânt, un cuvânt, o pomenire n-am putut afla, cu mare jele. Şi oricum, într-alt chip a fi nu poate, numai ce sânt făcute de dachii cei vechi. Că întâiu Cetatea Albă mai înainte de Traian au fost, că Avgustu Chesariul, care împărat a Ramului acmu triimitea şi el boierii cei greşiţi la închisoare, cum dzic turcii, surgun, la Cetatea Alba, unde şi pe un dascăl anume Poblius Ovidius, l-au trimis pentru nişte stihuri de dragoste, ce scrisese acel dascăl, de îndemnase

Ramul la curvie, carele au murit în Cetatea Albă. Şi o baltă ce iaste acolo, Vidovul, pre numele acelui Ovidius este.

Şi aşea şi acestealalte cetăţi, cum iaste Suceava, Neamţul, Hotinul, Tighinea; însă pândzăle la toate cetăţile acestea, cela cu al doilea rându, de domnii sint adaose, cum să pot vedea că toate au pândză şi-ndoite sântu. Cele mai vechi mai mici sânt şi ca nişte castele, adecă turnuri, au fostu, precum şi tocmite. Cearcă la turnul cetăţii Sucevii dispre amiadzâdzi, unde scrie sus că iaste tocmit de Irimie vodă şi la poarta cetăţii vei afla numele lui Despot vodă, care slove pe lângă buor le-am cetit eu sângur.

Şi aşe, de pre Cetatea Albă luând dovadă, că aceiia cetate cu mult mai înainte au fostu de Traian, poate di cestelalte de râmleni, după ce au descălecat Traian aice. Din ceste neamuri, l triilea să le fie făcut nu începe, fără una, cum am înţeles de tatea Sorocii, să fie făcută de un Patru vodă, de care lucru lt mă mir că Urechii vornicul nu pomeneşte.

Aflu pomenită cetatea Chilii, carii o scrie în v leat 6973 <=1465> că au luat-o Ştefan vodă cel Bun de la turci, ş-apoi leat 6987 <=1479> iunie 22 dzăli că în cestu an au început Ştefan vodă a zidi cetatea Chiliii şi au şi săvârşit-o într-acelaş % Dar mă mir cum începe acestu lucru, că întâiu scrie că au ascumpârat-o de la turci, închinată de nevoie, ş-apoi să o Ceaşcă, cum va fi acel lucru? Aşi dzice că acel zidit de dzice, o fie tocmit. Dar la v let 6973 pân la v let 6987, 14 ani sântu; u ar fi stricat, şi nice scrie să fie stricat-o cineva aceşti 14 ani. iţeşte gheografiile cestu de curându şi vei afla în historiile ^gradului că împrumutându cu bani ianovezii pre împăratul Tarigradului, de oşti împrotiva turcilor, le-au dat zălog ^râmul şi aceasta parte de loc, unghiul Mării Negre, cu scălile 'i> unde este acmu Bugeacul. Şi atunce ianovedzii au făcutu ^hiliia pe Dunăre şi Chiefe, care iaste pre malul mării în ^râinu; Chiefe are altu nume Theodoziia, la historiie.

Aşa Hişpania; ibării, ţiltiberii, portogalii, iară tot un neam sântu; franţozii, galii tot un neam sântu. Turcii, de pre locul lor, Turhistan, de pe capul lor cel dintâi Osmangic: otomani, osmanlâi. Moscalii, rusii, bolgarii, sârbii, harvaţii, slovaţii, bohemii, raţii, polaţii totu un neam slovenescu sântu, fără alte numere ce sântu la streini. Că întâi acest neam grecii le-au zis *savromatis,* de pe ochi mierâi şi albeneţi, adecă ochi de şopârlă. Tătarii, tartari, de pe apa Tartara, schitii de pe sălbăticie, nohai. Aşa toate neamurile suptu multe numere toate sântu. Ungurii: huniar, magiari, ugrei, iară saşii: dachii, saţii, goţii, masaghetii. Şi acestea nu toate numerile, numai unile dintr-însile ţi le-am însemnaţii, pentru înţelesul numerilor mai lesne neamului şi acestor ţări, Moldovei şi Ţărâi Munteneşti şi românilor din Ardeal.

Aşa şi neamul acesta, de carele scriem, al ţărâlor acestora, numele vechiu şi mai direptu iaste rumân, adecă râmlean, de la Roma. Acesta nume de la discălicatul lor de Traian, şi cât au trăit până la pustiirea lor di pre aceste locuri şi cât au trăi tu în munţi, în Maramoroş şi pe Olt, tot acest nume au ţinut şi ţin până astăzi şi încă mai bine muntenii decât moldovenii, că ei şi acum zic şi scriu ţara sa „rumânească", ca şi românii cei din Ardeal.

Iară streinii şi ţările împrejur le-au pus acestu nume vlah, de pe vloh, cum s-au pomenit, valios, valascos, olah, voloşin, tot de la streini sântu puse aceste numere, de pre Italiia, cărora zic vloh. Apoi mai târziu, turcii, de pre numele domnului carile au închinat ţara întâi la turci, le zic bogdani, muntenilor cara-vlah, grecii bogdano-vlah, muntenilor vlahos. Că acestu nume, moldovan, iaste de pre apa Moldovei, după al doilea discălicatul aceştii ţări de Dragoşu vodă. Şi muntenilor, ori de pe munte, muntean, ori de pe Olt, olteani, că leşii aşa le zic, molteani.

ia- Măcar dară şi la istorii şi la graiul şi streinilor şi în de sine eu .vreme, cu vacuri, cu primenele au şi dobândescu şi alte numere, iară acela carile iaste vechiu nume stă întemeiat şi înrădăcinat: rumân. Cum vedem că, măcar că ne răspundem acum moldoveni, iară nu întrebăm: „ştii moldoveneşte?", ce *ştii româneşte?", adecă râmleneşte, puţin nu zicem: *„ştis wmaniţi?"* pre limbă latinească. Stă dară numele cel vechiu ca un temei neclătit, deşi adaog ori vremile îndelungate, ori streinii adaog şi alte numere, iară cela din rădăcină nu să mută. Şi aşa iaste acestor ţări şi ţărâi noastre, Moldovei şi Ţărâi Munteneşti, numile cel direptu de moşie iaste rumân, cum să răspundu şi acum toţi aceia din ţările ungureşti lăcuitori şi muntenii ţara lor şi scriu şi răspundu cu graiul: Ţara Românească.

Şi acestu nume vlah - de la turci şi de la greci iaste, de la nemţi - vallios, de la franţoji - valahos, de la Ieşi - voloşin, de la moscali şi de la rusi tot aşa, voloşin şi de la unguri olah; acesta nume tot de pe vloh iaste şi vloh iaste italiianu, din care ţări vlohului, adecă a Italiei, au pornitu Traian împăratul Ramului fără număr mulţime de norod şi i-au aşezatu în aceste ţâri a Dachiei cei vechi. Să fie acest nume vlah de pre Fleac amanul Ramului, precum scriu unii, basne sântu.

Şi aşa dovedindu numele neamului acestuia, cum vezi din istorici mari şi mărturiia ţărâlor înprejur, ne trage rândul a Pomeni de portul. Care acum portul stătătoriu ca numile şi ca Wba nu iaste, ci ia un neam de la alt neam porturile cu vreme. La care schimbarea hainelor face şi locul, de le caută a face şi înbrăcăminte trupului, precum iaste firea ceriului a vreunii Părţi de lume. Că întâi la aceste părţi de lume, unde trăiescu moscalii, rusii, tătarii, să fie omul îmbrăcat în haine franţozeşti, ar crăpa de frigu. Şi măcar şi la noi pre aicea ce ierni sântu, ţara Italiei ierni ca acestea nu are niciodată, ci foarte blânde ierni, cum sântu la noi toamnile, şi mare daru au acele ţări a Italiei, cât şi vara năduşăli nu sântu ca aicea la noi, ci călduri cuvioase,

puţin nu ca primăvara, cum iaste la noi la maiu, la iunie. Le-au căutatu dară acestora oameni mutaţi pre aceste locuri a-şi schimba portul hainelor după vremea acestor locuri.

Cătră acestea toate, caută ce scrie de portul rumânilor iscusitul istoric Lavrentie Topeltin din Mediiaşi, cuvintele lui ţi le izvodescu: „Rumânii de Ardeal, ai noştri, poartă haine de la umere până peste tot trupul îmbrăcaţi, ne fac mare învăţătură potului de vacurile cele de demult, care au ţinut părţile acestea de la septemvrion, adecă părţile carile sântu aproape spre miiazănoapte, tot trupul acoperitu, care feliu de haine pomeneşte un dascăl anume Marţialis, că să chienia endromida, cu aceste cuvinte: «îţi trimitem endromida, vechiu portu, nu mândru, iar bun de luna lui dichemvrie». Slice au de pâslă, pe limba noastră deţască cuglă" (eu socotesc au chivere, care am apucatu eu şi la boieri aicea).

Caută ce zice de opinci acela istoric Topeltin, şi nu de la sine, ci pune cuvintile a mai vechi de sine istoricilor, anume Alfons şi pre Plavt şi pre Agghel, carile au scris cărţi de porturile cele vechi limbilor: „Feliul încălţămintelor a românilor iaste cu piiale crudă, de fieştece dobitoc, piste picior învălit bine în obiiale de lână încalţă şi apoi piialea aceia leagă cu curea piste picior, de înfăşoară piciorul totu de la degite până sus, toata glezna. Şi acesta iaste portul râmlenilor celor vechi, strămoşilor lor, care purta la oşti. Acestu fel de încălţăminte a slujitorilor oşteni era la râmleni. Numai atâta osebire vedem, pe cum cetim în historicile cele vechi, că oştenii Ramului nu învăliia în obiiale, ce gol piciorul încălţa cu piiale şi cu legături cruciş, ca gratia; în opinci numai cât ţine piciorul la călcâi lega." Acestea sântu cuvintile acelui istoric, din cuvântu în cuvântu. Pa noi de necinste iaste acest fel de încălţăminte acum, la acestea vacuri, care era de cinste la râmleni şi de vitejie portu. Vedem acum la cerchezi că acest fel de port de încălţăminte pentru sprinteniie ţin.

• Aice iaste locul a pomeni şi de tunsura acia, de care au scris un Simion dascăl şi mai nainte de dânsul Istratie logofătul. Tunsura aceasta, precum s-au arătat de portul şi de încălţămintea opincilor din historicul Topeltin şi iarăşi dintr-însul să arătă, de care aşea dzice: „Mă miru cum de doao feliuri de tunsuri au luat ardelenii noştri de la râmleni, carii o ţin o samă şi până astădzi: un feliu de tunsura mai adâncu la tunsura, pe lângă peliţă aproape, alt feliu mai departe de peliţă prin pieptine tund părul. Şi acei tunsuri mai aproape de peliţă noi dachii o numim *schieren,* iar acesta mai depărtat de peliţă o numim *colueri*\ Şi tot Topeltin dzice: „Râmlenilor le plăcea a rade şi în chipul ceatleului acoperie căruntele sale şi pricină da că la cap din dos, la ceafă, tundea părul, să fie capul totu slobod de sudori şi în răcoreală la ostenele". Vede-se dară că iaste vechiu obiceiu tunsura aceasta, care şi până astădzi să vede la o samă de lăcuitori a ţărâi noastre şi-n Ardeal, şi iaste de la râmleni aceasta, sămnu slujitorescu, că în chipul cetlăului Şi învălia capul slujitorii Ramului cu tafta supţire, ca-n chip de cunună slujitorească. Vădu-să dar basnele acelor scriitori mai s pomeniţi, Simion dascălul şi Istrate logofătul şi acel măgeu, Misail călugărul, carii au scris că sămnul acei tunsuri ca un cetlău au fostu sămnu tălhărescu, cu cărei însămna tarnlenii cei de rău făcători.

Rămâne aici rândul a arăta de graiul şi slovele, de unde iaste vorât, acestor ţări de care pomenim. Precum dar s-au arătat deplin neamul acestor ţări aşedzate pe aceste locuri de râmleni, ^e şi graiul totu de la râmleni izvorât, cu ciilalţi historici Mărturiseşte şi Topeltin, care aşe dzice: „Am dovedit mai sus fi Italiia pricina descălicării valahilor, aşe şi aice aceiiaş laudă Mărturisim, că limba lor iaste limba vechilor romani, amestecată sau mai mult stricată cu sârbască, rusască, dăţască, horvăţască, slovenească" procâi. Şi dzice precum şi un historicu ce-i dzic Covaţiiocie au socotit precum graiul de casă a ardelenilor

mai mult are în sâne însămnarea graiului românescu şi lătinescu, decât a graiului de acmu a italiianilor.

Şi cu vreme îndelungată, ce nu strămută şi nu astupă, vestite împărăţii, craii, domnii; ase şi graiul românilor pre aceste locuri cu îndelungată vreme şi răsipă lăcuitorilor, romanii de supt aceste locuri, care pustiindu-să de robia şi năvala tătarâlor, să mutase aceştia de aice la Maramorăş, iar cei din Ţara Muntenească la locurile Oltului, trecându munţii, ş-au stremutat şi graiul. Că unde dzice latineşte: *Deus,* noi dzicem: Dzău sau Dumnădzău, *meus,* al mieu, aşijderea, unde *ţelum,* ei, ceriul, *homo, om\x\,jronsu,* fruntea, *anghelus,* îngerul. Iar nice unile cuvinte nu sântu să nu fie protivnice cu latineşte, sau la început, sau la mijloc sau la fârşit, iar unele stau neclătite, cumu-i fozrfcz-barba, *luna-luna* şi altele ca acestea: *vinum-v'mnl, panis* — pâne, w#«w—mâna, *culter-cum.*

Şi aşe cum amu dzis, cu vremea ş-au schimbat graiul şi s-au amestecat cu slovenescu, daţescu şi cu alte care le-am pomenit dintru Topeltin. Pe aceasta poveste cură şi aflatul slovelor, cu care şi scrisoarea de la sirbi o au luat-o, amu a doa descălecătură de Dragoş vodă aice în ţară şi la munteni Negrul vodă.

Cătră acestea adaogim rândul aice obiceilor maselor şi ospeţelor, carii să văd că-s vechi ţinute aice într-aceste ţări şi le iaste de la vechii romani, precum a închina pahar pentru sănătăţile priiatinilor ş-a împăraţilor, că scrie Dion vestitul historicul, care întru laudă împăratului Avgustu cum vechiu obicei au fostu ca nărodul giurând pre piedzii cei buni sau nărocirea împăratului, să be la ospeţe pentru sănătatea lui- Ciiarcă de aceasta mai pre largu la Pliniie. Acestu obiceiu şi la nemţi şi la unguri şi la ardeleni, vechii romani şi la noi pe urmă, de pomenesc la mese sănătăţile domnilor cu pahare pline de băuturi, aşe şi a priiatinilor.

La acestea şi obiceiul ce stă încă într-aceste ţări, adecă aice la noi şi la munteni şi la darea datoriei de opşte, adecă la moarte, vechiu obiceiu, că dzice Topeltin: „In Ardeal dachilor

obiceiu cu mare petrecere a duce mortul la gropniţa; mărgu înaintea boierilor cântăreţii şi preuţii, pe urmă *v'mim* cielaltă mulţime, închipuind cum şi ceielalţi vor merge unde şi cel mortu, ca cum ar dzice: mergi înainte, că noi te vom urma. Vechiu obiceiu şi la râmleni; le dzice trimbiţe înaintea osălor, cum mărturiseşte Ovidius: *«Cantabat moestis tibia funeribus»,* adecă: «Cânta trimbiţă de jelea astrucârii». Şi aceasta la cei mai de cinste oameni să face, precum şi astădzi la aceste ţări, la akrucări domnilor şi la alţii oameni de cinste." Şi iar tot acel Topeltin dzice: „Muierile daţilor osăle părinţilor, a ficiorilor, a bărbaţilor şi altor rudenii cu bocete nespusă mărgu după oase, cu plânsuri de mirat şi cuvinte de jele cuprindu oasăle şi cu glas filare toată viiaţa omenească o plângu. Scrie Varronie în cartea 4-a, de viiaţa romanilor, cum cerca muiere, care avea glas mai bun, de cânta la oasă", precum aceastaş şi aici în ţară să face Şi până astădzi şi cu alăute.

Şi acestea le-am arătat ca şi dintru acestea să să cunoască finamul cu obiceiurile că au ieşit de Ia Râmu…

CAP AI ŞEAPT1LEA SI CEL MAI DE PRE URMA VINI RÂNDUL A ARATA CÂT AU TRĂIT ACESTE I OCUR1 CU OAMENI DUPÂ DESCAL1CAREA LUI TRAIAN CU ROMANII DE LA ITALIIA

Năbuşit-au dar tătarâi pe aceste locuri şi mai mulţi, cu Atila din părţile Schitii Asiiatică, care şi craiu au stătut întâi ftgurescu.

Iar Topeltin scrie cum Gallienus împăratul, socotind m aceste descălecaturi de pe aceste locuri a lui Traian nu vor a, le-au mutat în Dobrogea. Şi aşe românii din Ţara Muntenească au trecut munţii, aşedzându-să la Olt, la Herţeg

şi pe la Făgăraş. Iar ceştealalţii, unde sântem acmu noi, mai târdziu, după ce n-au putut mai mult a sta prin cetăţi şi pre supt munţi, pentru lipsa hrănii, au trecut munţii la Maramorăş, aşedzându-se pe la Giurgiu şi pe la Ciucu.

Iar după ce s-au pustii tu de la Atila şi cum amu dzis mai sus că unii mutaţi peste Dunăre, la Dobrogea, unii peste munţi asupra Oltului, cei din Ţara Muntenească, cestilalţii la Maramorăşu, pân' la vremea lui Laslău, craiului creştin unguresc, la a căruia vreme s-au descălecat al doilea rându de Dragoş vodă ţara noastră şi de Negrul vodă Ţara Muntenească.

Ia dară aminte, atâta vac ce au trăit lăcuitori romani pen Maramorăşu şi pe la Olt, megiiaşi cu alte limbi atâta vreme, au n-au putut să să schimbe şi graiul celu chiar românescu? Şi acesta iaste pricina de s-au străcat lăcuitorii acestor ţări graiul acmu la a doo descălecătură, cu graiul strămutat şi schimbat cu unguresc, cu sârbăscu, cu dăţăscu, cu slovenescu i proci, veniţi pe aceste locuri.

Dzice-va neştine: dar cum de-au lăsat cei de pre urma împăraţi, ce au fostu a Ramului pe urmă, şi după ce au mutatu marele Costantin scaunul Ramului la Ţarigrad şi pe urmă alţi împăraţi creştini, Leon înţeleptul, Iraclie, Iustiniian şi câtva hatmani vestiţi? Răspundzu: că după ce s-au mutat scaunul la Ţarigrad, mai multă zăbava sa cu perşi avea împăraţii, pe urma cu saraţini şi aceste locuri sta fără agiutor şi aşe pustiirea lor de tătari, cum s-au dzis mai sus.

Şi aceste câte s-au putut afla de descălecatul cel dintâiu pe largul s-au scris; mai multe ce lipsăscu să nu fie mirare, câte vacuri de oameni s-au petrecut. Pentru aceia, ce nu s-au putut plini, crede, iubite cetitoriule, uitându-te la atâta vacu, că nu s-au pomenit pân' la acesta anu nimic de descălecatul ţărilor acestora.